

Uw brief van:	Ons kenmerk:	1175089
Uw kenmerk:	Contact:	N. Versteeg
Bijlage(n): -	Doorkiesnummer:	010-5061711
	E-mailadres:	n.versteeg@bar-organisatie.nl
	Datum:	17 januari 2017

Betreft: Raadsinformatiebrief kunstgrasvelden gemeente Albrandswaard

Geachte raadsleden,

INLEIDING

Afgelopen jaar schonken diverse media aandacht aan de vermeende risico's van de toepassing van rubbergranulaat bij kunstgrasvelden. Naar aanleiding van de ontstane ophef bent u via een raadsinformatiebrief (nr. 1144359) geïnformeerd over de stand van zaken in Albrandswaard. Als gevolg van de vermeende risico's heeft het ministerie van VWS het RIVM opdracht gegeven nieuw onderzoek te doen naar het gebruik van rubbergranulaat. Twintig december jongleden heeft het RIVM haar onderzoeksresultaten naar buiten gebracht. Van deze resultaten willen we u graag op de hoogte brengen.

KERNBOODSCHAP

Uit nieuw onderzoek van het RIVM blijkt dat er weliswaar gevaarlijke stoffen in het rubbergranulaat voorkomen, maar dat er geen risico's zijn voor de gezondheid van de gebruikers van de velden. Het standpunt van de RIVM, GGD en de KNVB blijft daarom ongewijzigd: er kan veilig gesport worden op kunstgrasvelden met rubbergranulaat.

TOELICHTING

Uit onderzoek van het RIVM blijkt dat sporten op kunstgrasvelden die zijn ingestrooid met rubbergranulaat verantwoord is. In rubbergranulaat zitten heel veel verschillende stoffen, maar deze komen slechts in zeer lage hoeveelheden uit de korrels vrij. Dat komt doordat de stoffen min of meer in het granulaat zijn 'opgesloten'. Hierdoor is het schadelijke effect op de gezondheid praktisch verwaarloosbaar en is er geen risico voor de gebruikers.

Als gevolg van het onderzoek blijft ook het advies van de GGD ongewijzigd: Er kan veilig gesport worden op kunstgrasvelden met rubbergranulaat. De GGD benadrukt wel dat het altijd gewenst is om na het sporten:

- Een douche te nemen en schone kleren aan te trekken;
- Sportschoenen en kleding buiten uit te kloppen;
- Open wonden of schaafwonden goed schoon te maken en af te dekken voor het spelen op het veld;
- Zorg dat korrels niet in de mond komen, let op je kinderen en sluit bidons op het veld af na gebruik."

Ook de KNVB sluit zich aan bij de onderzoeksresultaten en heeft aangegeven dat de onzekerheid die er was om te voetballen op kunstgras met rubbergranulaat hiermee weg is. Voetballers, ouders, clubs en KNVB kunnen nu verder. Het sein staat op veilig. De KNVB vindt het belangrijk dat zijn leden veilig en gezond kunnen voetballen op kunstgrasvelden en heeft vertrouwen in de deskundigheid van het RIVM. Daarom volgt de KNVB de lijn uit de adviezen van het gepubliceerde overheidsonderzoek.

CONSEQUENTIES

Zoals eerder aangegeven volgt de gemeente het advies van de RIVM, GGD en KNVB. De voetbalverenigingen zijn van de onderzoeksresultaten op de hoogte gesteld en van het standpunt van de gemeente, namelijk dat er weer verantwoord gevoetbald kan worden op de kunstgrasvelden met rubbergranulaat.

De verenigingen hebben, ondanks enige twijfel, aangegeven de velden weer vrij te geven voor gebruik door alle elftallen. Wel blijft enige twijfel bij de onderzoeksresultaten met name met betrekking tot de eventuele lange termijn gevolgen. Het onderzoek laat hierin zien dat ook deze risico's verwaarloosbaar zijn.

VERVOLG

Het onderzoeksrapport van het RIVM, de reactie van de GGD en een vernieuwde Q&A vragenlijst zijn op de website van de gemeente gepubliceerd. Alle informatie is daarbij ook gedeeld met de verenigingen die de betreffende informatie delen met hun leden. Dat er ondanks de resultaten enige twijfel blijft bestaan is begrijpelijk. Als gemeente blijven we alle ontwikkelingen op dit gebied nauwkeurig volgen en zullen we betrokken partijen op de hoogte brengen bij eventuele nieuwe ontwikkelingen.

BIJLAGEN

Onderzoeksrapport RIVM, nr. 1175094
Publiekssamenvatting RIVM onderzoek, nr. 1175101
Memo GGD Rotterdam-Rijnmond, nr. 1172102
Q&A vragenlijst, nr. 1175104

Met vriendelijke groet,
het college van de gemeente Albrandswaard,
de secretaris,   de burgemeester,

Hans Cats

drs. Hans-Christoph Wagner

Publiekssamenvatting

Uit nieuw onderzoek van het RIVM blijkt dat het risico voor de gezondheid van sporten op kunstgrasvelden die zijn ingestrooid met rubbergranulaat, praktisch verwaarloosbaar is. Dat betekent dat het verantwoord is om op deze velden te sporten. Aanleiding voor het onderzoek is de maatschappelijke bezorgdheid die ontstond na de televisie-uitzending van Zembla 'Gevaarlijk spel' in oktober 2016. Het RIVM hoopt met de resultaten bij te dragen aan de beantwoording van de vragen van ministeries, gemeenten, sportclubs en ouders.

Om te kunnen beoordelen in hoeverre sporten op granulaat een risico voor de gezondheid vormt, is het belangrijk om eerst te bepalen welke schadelijke stoffen in het granulaat zitten en in welke mate ze eruit kunnen vrijkomen. Vervolgens moet worden gekeken op welke manieren sporters in contact komen met deze stoffen en of dat gevolgen voor de gezondheid heeft. In rubbergranulaat zitten heel veel verschillende stoffen, zoals polycyclische aromatische koolwaterstoffen (PAK's), metalen, weekmakers (ftalaten) en bisfenol A (BPA). De stoffen blijken in zeer lage hoeveelheden uit de korrels vrij te komen. Dat komt doordat de stoffen min of meer in het granulaat zijn 'opgesloten'. Hierdoor is het schadelijke effect op de gezondheid praktisch verwaarloosbaar.

Wat heeft het RIVM onderzocht?

Het RIVM heeft de stoffen onderzocht in rubbergranulaat van 100 sportvelden die representatief zijn voor de kunstgrasvelden in Nederland. Daarnaast zijn drie soorten laboratoriumproeven uitgevoerd om te onderzoeken welke stoffen uit de korrels vrijkomen als de sporter ermee in aanraking komt. Met deze zogeheten migratiestudies is uitgezocht in welke mate stoffen via de huid in het lichaam kunnen terechtkomen, via het spijsverteringskanaal of via de longen. Vervolgens is berekend in hoeverre mensen aan de vrijgekomen stoffen blootstaan en wat dat betekent voor de gezondheid. Verder is de beschikbare informatie in de wetenschappelijke literatuur bestudeerd over de stoffen in rubbergranulaat, de eigenschappen en de gezondheidseffecten ervan.

Is er een verband met leukemie?

In de beschikbare informatie zijn geen signalen aangetroffen die duiden op een verband tussen sporten op kunstgras met rubbergranulaat en het ontstaan van leukemie en lymfeklierkanker. Dit verband is in geen enkel internationaal onderzoek aangetoond. Bovendien blijkt uit de samenstelling van de rubberkorrels dat de chemische stoffen die leukemie of lymfeklierkanker kunnen veroorzaken er niet (benzeen, styreen en 1,3-butadien) of in heel lage hoeveelheid (2-mercaptobenzothiazol) in zitten. Sinds eind jaren tachtig van de vorige eeuw is er in het algemeen een lichte stijging te zien in het aantal mensen tussen 10 en 29 jaar dat leukemie krijgt. Deze ontwikkeling is niet veranderd sinds de kunstgrasvelden in 2001 in Nederland in gebruik zijn genomen. Onderzoek in Amerika laat ook geen verhoging zien in het aantal nieuwe gevallen van lymfeklierkanker in gebieden waar relatief veel kunstgrasvelden liggen die zijn ingestrooid met rubbergranulaat.

Begin 2017 komt informatie uit nieuw Amerikaans onderzoek beschikbaar. Omdat rubbergranulaat in de Verenigde Staten langer (sinds 1997) op voetbalvelden wordt gebruikt, kan over een langere periode worden geanalyseerd of er een verband is tussen sporten op kunstgras en het krijgen van leukemie. Het RIVM heeft contact met de onderzoekers en volgt dit onderzoek op de voet.

Rubbergranulaat in het milieu

De focus in dit onderzoek ligt op mogelijke gezondheidsrisico's voor mensen die sporten op velden met ingestrooid rubbergranulaat. Het onderzoek bevestigt eerdere inzichten dat het rubbergranulaat metalen bevat die in de omgeving terecht kunnen komen. Er blijkt vooral zink uit het rubbergranulaat vrij te komen. Dit metaal is niet schadelijk voor de mens, maar kan wel gevolgen hebben voor organismen in de bodem en het oppervlaktewater.

Voldoet het rubbergranulaat aan de norm?

Rubbergranulaat moet voldoen aan de norm voor zogenoemde mengsels. Deze norm schrijft voor hoeveel er maximaal van bepaalde stoffen in mag zitten (er bestaat geen norm voor wat eruit mag komen). Het gaat daarbij om stoffen die kankerverwekkend zijn (zoals PAK's), schadelijk zijn voor het nageslacht of het DNA beschadigen. De hoeveelheid PAK's in het rubbergranulaat voldoet ruim aan deze norm. De norm voor consumentenproducten is aanzienlijk strenger: deze staat veel lagere (100 tot 1000 maal minder) gehalten aan PAK's toe dan de mengselnorm. Het gehalte PAK's ligt iets boven de norm voor consumentenproducten. Momenteel doet het Europese Agentschap voor Chemische Stoffen (ECHA) onderzoek om te beziën welke norm voor rubbergranulaat wenselijk is. Het RIVM adviseert om de norm voor rubbergranulaat bij te stellen naar een norm die dichter in de buurt ligt van de norm voor consumentenproducten.

Waarom wordt rubbergranulaat gebruikt voor voetbalvelden?

Rubbergranulaat is fijngemalen rubber en wordt meestal gemaakt van oude autobanden. Als instrooi materiaal op kunstgrasvelden zorgt het ervoor dat het veld vergelijkbare eigenschappen krijgt als een gewoon grasveld. Dat betekent dat de bal niet te snel rolt, niet te hoog stuitert en het kunstgras beter geschikt is om slidings te maken dan zonder granulaat. Kunstgrasvelden kunnen het hele jaar door intensief gebruikt worden en vergen minder onderhoud.

Tegenwoordig wordt veel geïnvesteerd om oude producten te hergebruiken als grondstof voor nieuwe producten. Dat geldt ook voor autobanden. De vragen over de veiligheid van rubbergranulaat maken duidelijk dat er een spanningsveld kan bestaan tussen het hergebruik van materialen en de zorgen om de gezondheidsrisico's van nieuwe producten.

ARCHIEF

De heer J.J. van Collenburg en
Mevrouw E.I. van Collenburg-Franceschina
Pelikaan 54
2986 TC RIDDERKERK

Uw brief van:	16 november 2016	Ons kenmerk:	1155696/1172102
Uw kenmerk:		Contact:	Mevrouw mr. V. Kanhai
Bijlage(n):	Diversen	Doorkiesnummer:	0180-698477
		E-mailadres:	v.kanhai@bar-organisatie.nl
		Datum:	

VERZONDEN 04 JAN 2017

Onderwerp: uitnodiging hoorzitting de Windmolen

Geachte heer en mevrouw Van Collenburg,

Op 17 november 2016 ontvingen wij uw bezwaarschrift. U maakt daarin bezwaar tegen het besluit van burgemeester en wethouders van 10 oktober 2016, inzake een omgevingsvergunning voor het schoolgebouw aan de Windmolen 110/112.

Behandeling bezwaarschrift

Uw bezwaarschrift wordt besproken in een vergadering van de bezwaarschriftencommissie. Deze onafhankelijke commissie adviseert het college van burgemeester en wethouders over uw bezwaarschrift. Na ontvangst van het advies neemt het college van burgemeester en wethouders een beslissing op uw bezwaarschrift.

Hoorzitting

Wij hebben over dit onderwerp een groot aantal bezwaarschriften ontvangen. Daarom organiseren wij enkele hoorzittingen.

Wij nodigen u hierbij uit om uw bezwaarschrift mondeling toe te lichten tijdens de hoorzitting van de bezwaarschriftencommissie op:

Datum : maandag 16 januari 2017
Tijd : 10.00-12.00 uur
Locatie : De Ridderkamer - gemeentehuis Ridderkerk

De stukken met betrekking tot deze zaak treft u bijgaand aan.

Neem deze uitnodiging mee

Wij verzoeken u deze persoonlijke uitnodigingsbrief mee te nemen naar de hoorzitting. U kunt zich laten vergezellen door maximaal één persoon. Bent u verhinderd of wilt u niet gehoord worden, geef dit dan door aan mevrouw M. Munter via m.munter@bar-organisatie.nl of via 0180 – 698742.

Informatie

Met vragen naar aanleiding van deze uitnodiging kunt u terecht bij mevrouw V. Kanhai via bovengenoemd e-mailadres of telefoonnummer.

Met vriendelijke groet,

Namens de voorzitter van de bezwaarschriftencommissie

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'V. Kanhai', with a horizontal line drawn through it.

Mw. mr. V. Kanhai,
secretaris bezwaarschriftencommissie

Bijlagen:

- Verweerschrift
- Bezwaarschrift
- Besluit
- Aanvraag
- Publicatie aanvraag
- Artikel 7 Bijzondere functies

Kunstgrasvelden in Albrandswaard: vragen en antwoorden

De uitzending van het televisieprogramma Zembla van 5 oktober 2016 over het gebruik van rubberkorrels op kunstgrasvelden heeft op verschillende plaatsen in het land tot reacties geleid. Ook in Albrandswaard. Uit de uitkomsten van het onderzoek van het RIVM, dat op 20 december bekend werd gemaakt, blijkt dat het risico voor de gezondheid bij sporten op kunstgrasvelden die zijn ingestrooid met rubbergranulaat, praktisch verwaarloosbaar is. Dat betekent dat het verantwoord is om op deze velden te sporten. De gemeente Albrandswaard en de Albrandswaardse sportverenigingen nemen daarom geen maatregelen.

Hieronder enkele vragen en antwoorden over de kunstgrasvelden en de situatie in Albrandswaard.

Wat onderzoekt het RIVM?

Het onderzoek dat het RIVM heeft uitgevoerd, is gestart na overleg tussen het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), Vereniging Sport en Gemeente (VSG), het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) en vertegenwoordigers uit de kunstgrasbranche. Het RIVM heeft 100 velden, verspreid over het land bemonsterd en geanalyseerd. Hiermee is een landelijk beeld ontstaan over de samenstelling van rubbergranulaat op de Nederlandse kunstgrasvelden. Daarnaast zijn drie soorten laboratoriumproeven uitgevoerd om te onderzoeken welke stoffen uit de korrels vrijkomen als de sporter ermee in aanraking komt. Met deze zogeheten migratiestudies is uitgezocht in welke mate stoffen via de huid in het lichaam kunnen terechtkomen, via het spijsverteringskanaal of via de longen. Vervolgens is berekend in hoeverre mensen aan de vrijgekomen stoffen blootstaan en wat dat betekent voor de gezondheid. Verder is de beschikbare informatie in de wetenschappelijke literatuur bestudeerd over de stoffen in rubbergranulaat, de eigenschappen en de gezondheidseffecten ervan.

Over welke soort kunstgrasveld ging het in de Zembla-uitzending?

In de uitzending ging het over kunstgras sportvelden met gemalen autobanden (rubbergranulaat) als instrooi materiaal (infill), ook wel SBR (Styrol Butadieen Rubber) genoemd. Er bestaat ook cryogeen SBR. Dat is SBR dat een speciale bewerking heeft ondergaan om de sporttechnische eigenschappen en de slijtvastheid te verbeteren.

Komt dat type kunstgrasveld vaak voor?

Van de ruim 1800 kunstgrasvoetbalvelden in Nederland is ruim 90 procent met rubber van gemalen autobanden ingestrooid.

Waarom wordt op kunstgras gevoetbald?

Het voordeel van kunstgras is dat er onder bijna alle weersomstandigheden op kan worden gespeeld (niet als er sneeuw op ligt) en dat het veld intensiever kan worden gebruikt.

Waarom wordt er infill gebruikt?

Tussen de 'grassprietten' worden korrels (infill) gestrooid om ervoor te zorgen dat de bal ongeveer net zo reageert als op natuurgras. Bovendien maken de korrels het mogelijk dat voetballers slidings uitvoeren zonder schaafwonden op te lopen. Zonder infill zou nooit eenzelfde balsnelheid gehaald kunnen worden en zou een bal niet goed kunnen stuiten.

Wat is rubbergranulaat?

Rubbergranulaat is fijngemalen rubber. Dit wordt veelal gemaakt van oude rubberproducten zoals versnipperde autobanden. Producten als rubbertegels en rubberen vloerbekleding worden ook hiervan gemaakt.

Zijn er andere materialen die als infill worden gebruikt?

Ja. Dat zijn o.a. zand, kurk, kokos, EPDM (een synthetisch rubber zonder chloor, weekmakers, halogenen) en TPE (thermoplastisch elastomeer, een combinatie van kunststof en rubber).

Wordt er in Albrandswaard rubbergranulaat toegepast op meerdere kunstgrasvelden?

Ja, in Albrandswaard wordt op twee kunstgrasvoetbalvelden rubbergranulaat toegepast, dat voldoet aan het keurmerk van Milieukeur. Met dit keurmerk, dat sinds 2011 wordt gebruikt, worden milieu- en gezondheidseisen aan de korrels gesteld. Het gaat hierbij onder andere over eisen aan het product ten aanzien van kankerverwekkende stoffen. De velden van korfbalvereniging RWA zijn ingestrooid met zand.

Op welke kunstgrasvelden in Albrandswaard wordt rubbergranulaat toegepast?

Op sportpark Polder Albrandswaard betreft het het hoofdveld bij PSV. Op de andere twee kunstgrasvelden is TPE gebruikt als infillmateriaal. Dit materiaal staat niet ter discussie. Op sportpark De Omloop betreft het het gezamenlijke kunstgrasveld.

Waarom wordt gezegd dat rubberkorrels gevaarlijk voor de gezondheid kunnen zijn?

In de rubberkorrel zitten verschillende voor de gezondheid schadelijke stoffen, namelijk polycyclische aromatische koolwaterstoffen (PAK's), weekmakers, nitrosaminen en metalen. Gebruikers kunnen op drie verschillende manieren in aanraking komen met stoffen uit het rubbergranulaat, namelijk via de huid door contact met de rubberkorrels, via inslikken van de rubberkorrels en via inademing van vluchtige stoffen uit de rubberkorrels.

Wat gaat de gemeente Albrandswaard doen?

Uit het onderzoek van het RIVM blijkt dat het risico voor de gezondheid bij sporten op kunstgrasvelden die zijn ingestrooid met rubbergranulaat, praktisch verwaarloosbaar is. Dat betekent dat het verantwoord is om op deze velden te sporten. De gemeente Albrandswaard en de Albrandswaardse sportverenigingen nemen daarom geen maatregelen.

Bij sportpark De Omloop wordt komende zomer een natuurgrasveld omgezet naar een kunstgrasveld. In overleg met de verenigingen en een externe adviseur bekijken we welke infill we hiervoor gaan gebruiken.

Daarnaast wordt bij sportpark Polder Albrandswaard komende zomer twee kunstgrasvelden gerenoveerd. Bij deze twee kunstgrasvelden is TPE gebruikt en dit wordt ook weer opnieuw gebruikt.

Meer informatie?

Kijk voor meer informatie op de [website van het RIVM \(www.rivm.nl\)](http://www.rivm.nl), de GGD GHOR NL (www.ggdghor.nl), KNVB (www.knvb.nl) of gemeente Albrandswaard (www.albrandswaard.nl).

ERROR: undefined
OFFENDING COMMAND: eexec

STACK:

/quit
-dictionary-
-mark-